

DEEL EEN

Peter Keating

I

Howard Roark lachte.

Hij stond naakt op de uiterste rand van een rotspunt. Het meer lag ver beneden hem. De droge knal van springend graniet barstte los over het onbeweeglijke water, de hemel tegemoet. Het water scheen onbewogen – de stenen leken te stromen. Over de stenen lag de stilte van dat korte ogenblik in een veldslag wanneer de ene slag de andere opvangt en de twee stromingen gevangen zijn in een pauze die dynamischer is dan actie. De steenmassa gloeide, doortrokken van zonnestralen.

Het meer beneden was slechts een smalle ring, die de rotsen in twee helften deelde. De rotsen verdwenen in de diepte, onveranderd. Ze begonnen en eindigden in de hemel, zodat de wereld in het luchtruim scheen te zweven, een eiland drijvend op niets, geankerd aan de voeten van de man op de rotspunt.

Zijn lichaam leunde achterover tegen de hemel. Het was een lichaam opgetrokken uit lange rechte lijnen en hoeken, elke ronding gebroken tot vlakken. Hij stond daar, doodstil, zijn handen neerhangend langs zijn zijden, de palmen naar buiten gekeerd. Hij voelde het samentrekken van zijn schouderbladen, de gespannen boog van zijn nek en het gewicht van het bloed in zijn handen. Hij voelde de wind achter zich, in de holte van zijn rug. De wind liet zijn haar tegen de hemel golven. Zijn haar was noch blond, noch rood, maar had de kleur van rijpe sinaasappelen.

Hij lachte om wat hem die morgen was overkomen, en om de dingen die hem nu te wachten stonden.

Hij wist dat de komende dagen moeilijk zouden zijn. Er waren vragen die onder de ogen gezien dienden te worden en een plan dat moest worden voorbereid. Hij wist dat hij er eigenlijk over na moest denken, maar hij wist ook dat hij er niet over nadacht, om de eenvoudige reden dat alles hem al lang helder voor de geest stond en omdat hij nu alleen maar wilde lachen.

Hij probeerde zich af te vragen waarom, maar hij vergat het weer; hij keek naar het graniet.

En terwijl zijn ogen erop bleven rusten, zich bewust wordend van de

aarde rondom hem, lachte hij niet meer. Zijn gezicht was als een natuurwet – iets waaraan niet te twijfelen en niets te veranderen viel. Het had hoge jukbeenderen, boven magere, ingevallen wangen; grijze ogen, koud en vast. Er lag een minachtend trekje om zijn stevig gesloten mond – de mond van een beul of van een heilige.

Hij keek naar het graniet. Dit te kunnen bewerken, dacht hij, en er muren van te maken. Hij keek naar een boom. Die te kunnen splijten en er planken van te schaven. Hij keek naar een roestkleurige streep op de stenen en dacht aan de ertsen die de grond verborgen hield. Deze te kunnen smelten en als ijzeren balken te laten oprijzen tegen de hemel. Deze rotsen, dacht hij, zijn hier voor mij, wachtend op de boor, het dynamiet en mijn stem; wachtend om gespleten, opengereten, gebeukt en herboren te worden; wachtend op de vorm die mijn handen ze zullen geven.

Plotseling herinnerde hij zich echter weer wat er die morgen gebeurd was en alles wat hem nog te wachten stond, en hij schudde zijn hoofd. Hij liep naar de rand van de rotswand, boog zich voorover en dook naar beneden. Lijnrecht doorsneed hij het meer, naar de oever aan de overkant, en bereikte de rots waar hij zijn kleren had achtergelaten.

Met spijt keek hij om zich heen. Drie jaren lang, vanaf het eerste ogenblik dat hij in Stanton had gewoond, was hij hier in zijn spaarzame vrije uren heen getrokken, om te genieten van de eenzaamheid en de enige ontspanning die hij zich veroorloofde: zwemmen en nadenken. Zijn zojuist herwonnen vrijheid had hem hier weer heen gedreven, omdat hij wist dat het voor het laatst zou zijn. Die morgen was hij weggestuurd van de School voor Architectuur van het Technologisch Instituut van Stanton.

Hij trok zijn kleren aan: een oude spijkerbroek, sandalen en een hemd met korte mouwen, waaraan de meeste knopen ontbraken. Hij klom langs een smal paadje tussen de rotsblokken door, tot hij een pad bereikte dat via een groene helling naar de weg beneden leidde. Hij liep licht, met een losse, achteloze volmaaktheid van beweging, en wandelde de lange weg af, in de zon. In de verte lag Stanton uitgespreid over de kust van Massachusetts, een kleine stad, die fungeerde als zetting voor het juweel van zijn bestaan – het grote instituut, dat oprees op een nabije heuvel.

Het stadje Stanton begon met een vuilnisbelt. Een grijze berg afval rees op uit het gras. Het rookte flauwtjes; conservenblikken glinsterden in de zon. De weg leidde langs de eerste huizen naar de kerk, een gotisch monument met leiblaauw geschilderde dakspanten. Het had zware houten pilaren, die niets ondersteunden, en gebrandschilderde ramen met zware traceringen van imitatiesteen. Na de kerk kwamen de lange stra-

ten, afgezet met pretentieuze gazons. Achter deze gazons stonden houten bouwsels die alle stijl misten; ze waren verwrongen tot gevels en torentjes, voorzien van uitpuilende portieken en verpletterd onder enorme schuin aflopende daken. Witte gordijnen bewogen in de geopende ramen. Een overvolle vuilnisbak stond bij een zijdeur. Een oude pekinnees zat op een kussen in een deuropening te kwijlen. Een waslijn vol luiers, gespannen tussen de kolommen van een veranda, wapperde in de wind.

De mensen bleven staan om Roark na te kijken terwijl hij voorbijliep. Sommigen van hen staarden hem na met een plotselinge afkeer in hun blik – waarom wisten ze zelf niet. Het was een instinct dat zijn aanwezigheid in de meeste mensen wakker riep. Howard Roark zag niemand. Voor hem waren de straten leeg. Hij zou er naakt hebben kunnen lopen zonder het minste gevoel van gêne.

Hij doorkruiste het centrum van Stanton: een groot grasveld met aan de randen etalages. In de etalages hingen aanplakbiljetten met de tekst: WELKOM, STUDENTEN VAN '22! VEEL SUCCES, STUDENTEN VAN '22! De studenten van het Technologisch Instituut van Stanton hadden die middag hun afstudeerceremonie.

Roark sloeg een zijstraat in, waar aan het eind van een lange rij huizen, op een heuveltje, de woning van mevrouw Keating stond. Hij was daar drie jaar in de kost geweest.

Mevrouw Keating stond op de veranda. Ze was bezig haar twee kanaries, die ze in een aan de reling opgehangen kooi hield, te voeren. Haar dikke handje bleef halverwege steken toen ze hem zag. Ze keek hem nieuwsgierig aan en probeerde haar mond in een gepaste plooi van meegevoel te trekken; ze slaagde er echter alleen in om te verraden dat de poging haar moeite kostte.

Hij liep de veranda over zonder haar op te merken, maar ze hield hem tegen.

‘Meneer Roark!’

‘Ja?’

‘Meneer Roark, ik vind het zo jammer’ – ze aarzelde zedig – ‘wat er vanmorgen gebeurd is.’

‘Wat?’ vroeg hij.

‘Dat u weggestuurd bent van het instituut. Ik kan u niet zeggen hoe jammer ik het vind. Ik wilde u alleen maar laten weten dat ik met u meevoel.’

Hij stond haar aan te kijken, maar toch wist zij dat hij haar niet zag. Of nee, dat was het toch ook niet precies. Hij keek de mensen altijd recht aan en er ontsnapte niets aan die vervloekte ogen. Alleen, hij gaf hun altijd het gevoel dat ze niet bestonden. Hij stond daar maar te kijken, zonder te antwoorden.

‘Toch zeg ik altijd maar,’ vervolgde zij, ‘dat in deze wereld de mensen meestal lijden door eigen schuld. U zult nu uw loopbaan als architect wel moeten opgeven, nietwaar? Maar ach, een jonge man kan tenslotte altijd zijn brood verdienen op een kantoor, of als reiziger of zoiets.’ Hij draaide zich om, op het punt om weg te lopen.

‘O, meneer Roark!’ riep zij uit.

‘Ja?’

‘De decaan heeft voor u opgebeld terwijl u weg was.’

Ze verwachtte eindelijk eens een blijk van emotie bij hem te ontdekken en dat zou hetzelfde zijn als hem gebroken te zien. Ze kon niet verklaren wat het in hem was waardoor ze er altijd naar verlangde hem gebroken te zien.

‘Ja?’ vroeg hij.

‘De decaan,’ herhaalde ze onzeker, terwijl ze probeerde alsnog het effect van haar woorden te redden. ‘De decaan heeft u laten bellen door zijn secretaresse.’

‘Zo, en?’

‘Ze vroeg me of ik u wilde zeggen dat de decaan u wilde spreken zodra u terug was.’

‘Dank u.’

‘Wat denkt u dat hij nú nog van u wil?’

‘Ik weet het niet.’

Hij had gezegd: ‘Ik weet het niet.’ En toch had ze duidelijk gehoord: ‘Het kan me geen bliksem schelen.’ Ze staaarde hem ongelovig aan.

‘Wat ik zeggen wilde, Petey studeert vandaag af.’ Ze zei het zonder enige aanwijsbare samenhang.

‘Vandaag? O ja.’

‘Het is een grote dag voor me. Als ik eraan denk wat ik me allemaal heb moeten ontzeggen om mijn jongen te laten studeren. Niet dat ik me beklaag. Ik ben er de vrouw niet naar om me te beklagen. Petey is een jongen met talent.’

Ze stond kaarsrecht. Haar gedrongen lichaam was zo stijf ingeregen onder de gesteven plooiën van haar katoenen jurk dat het leek alsof het vet uit haar polsen en enkels geperst werd.

‘Maar natuurlijk,’ vervolgde ze snel, zich gretig op haar lievelingsonderwerp werpend, ‘zal ik me er nooit op laten voorstaan. Sommige moeders hebben geluk, en andere niet. We krijgen allemaal wat ons toekomt. Maar houd Petey van nu af aan maar eens in de gaten! Ik zou voor geen geld willen dat mijn jongen zich afbeult, en ik zal God danken voor elk succesje dat hem ten deel valt. Maar als die jongen niet de grootste architect van Amerika wordt, zou zijn moeder daar de reden wel eens van willen weten.’

Hij maakte aanstalten om door te lopen.

‘Maar wat sta ik u daar nu op te houden met mijn gepraat,’ zei ze opgewekt. ‘U moet voortmaken, u verkleeden en maken dat u wegkomt. De decaan wacht op u.’

Ze stond hem door de glazen deur na te kijken en zag hoe zijn magere gestalte zich voortbewoog door de starre ordelijkheid van haar zitkamer. Zijn aanwezigheid gaf haar altijd een onbehaaglijk gevoel, vermengd met een vage angst, alsof ze verwachtte dat hij een plotselinge uitval zou doen naar haar theetafel, haar Chinese vazen en ingelijste foto’s. Niet dat hij hiertoe ooit de geringste neiging had vertoond, maar ze bleef het verwachten, zonder te weten waarom.

Roark liep de trap op naar zijn kamer. Het was een grote, kale kamer, lichter gemaakt door de heldere witkalk. Mevrouw Keating had nooit het gevoel gehad dat Roark er werkelijk woonde. Hij had hoegenaamd niets toegevoegd aan het allernoodzakelijkste meubilair waarmee ze de kamer had aangekleed; geen foto’s, geen universiteitsvlaggetjes, geen enkele persoonlijke toets om het geheel wat op te fleuren. Hij had niets anders dan zijn kleren en zijn tekeningen in de kamer gebracht; er waren maar weinig kleren en te veel tekeningen. Ze lagen hoog opgestapeld in een hoek. Soms leek het haar of de tekeningen er woonden in plaats van de man. Roark liep naar de tekeningen toe; het waren de eerste dingen die moesten worden ingepakt. Hij pakte er eerst een, toen nog een en vervolgens een derde. Aandachtig bekeek hij de grote vellen papier.

Het waren schetsen van bouwwerken zoals er nog nooit op de aardbodem hadden gestaan. Het was alsof het de eerste huizen waren, gebouwd door iemand die er nog nooit van gehoord had dat er anderen voor hem hadden gebouwd... Er kon niets anders van gezegd worden dan dat elk gebouw volmaakt geschapen was voor het doel dat eraan werd gesteld. Je kreeg geen moment de indruk dat de tekenaar erover gebogen had gezeten, moeizaam elke lijn overwegend, deuren, ramen en kolommen samenflansend zoals zijn luimen het hem ingaven of de boeken het voorschreven. Het was alsof de gebouwen uit de aarde zelf voortgekomen waren, ontsproten aan een levende kracht, volkomen en gaaf. De hand die de scherpe potloodlijnen had gezet, had nog veel te leren, maar geen enkele lijn scheen overbodig te zijn en geen enkel noodzakelijk vlak ontbrak. De gebouwen waren sober en simpel, tot je ze nader bekeek en je realiseerde hoeveel werk, wat voor complexiteit en wat een geladenheid van gedachten ervoor nodig waren geweest om deze eenvoud te bereiken. Geen enkel detail was voorgeschreven door de een of andere wet. De bouwwerken waren noch klassiek, noch gotisch, noch in renaissancestijl. Ze waren alleen maar Howard Roark.

Eén schets bekeek hij wat beter. Het was er een waarover hij nooit tevreden was geweest. Hij had hem buiten zijn schoolwerk om getekend, als een oefening die hij zichzelf had opgelegd; dat deed hij vaak: dan bleef hij bij een bepaalde plek staan en vroeg hij zich af wat voor bouwwerk daar zou moeten verrijzen. Nachten had hij doorgebracht starend naar deze tekening, zich afvragend wat hij verkeerd had gedaan. Terwijl hij hem nu, onvoorbereid, weer bekeek, zag hij de fout die hij had gemaakt.

Hij smeedde de schets op de tafel, boog zich erover en trok felle lijnen, dwars door zijn nette tekening heen. Van tijd tot tijd hield hij even op om zijn werk te bekijken, zijn vingertoppen tegen het papier gedrukt, alsof zijn handen het gebouw vasthielden. Zijn handen hadden lange vingers, goed zichtbare aderen en geprononceerde polsgewrichten.

Een uur later hoorde hij dat er iemand op zijn deur klopte.

‘Binnen,’ snauwde hij, zonder van zijn werk op te kijken.

‘Meneer Roark,’ hijgde mevrouw Keating, hem aanstarend vanaf de drempel. ‘Wat bent u daar in vredesnaam aan het doen?’

Hij keerde zich om en keek haar aan, terwijl hij zich probeerde te herinneren wie ze was.

‘Hoe moet dat nu met de decaan?’ kreunde ze. ‘De decaan die op u wacht?’

‘O,’ zei Roark, ‘o ja, dat was ik vergeten.’

‘U... bent het vergéten?’

‘Ja.’ Er was een klank van verwondering in zijn stem; hij was bijna verbluft om haar verbazing.

‘Nou, ik zeg maar’ – ze stikte er bijna in – ‘dat het precies is wat u toekomt. Het is net wat u toekomt. En verwacht u dat hij nu nog tijd voor u zal hebben als de afstudeerceremonie om halfvijf begint?’

‘Ik zal meteen gaan, mevrouw Keating.’

Het was niet haar nieuwsgierigheid die haar tot handelen had gedwongen. Het was een geheime angst dat de uitspraak van het bestuur tenietgedaan zou worden. Hij liep naar de badkamer aan het eind van de gang; ze bleef naar hem kijken, terwijl hij zijn handen waste en zijn losse steile haar achteloos naar achteren gooide. Hij kwam weer naar buiten en was halverwege de trap, voordat het tot haar doordrong dat hij al onderweg was.

‘Meneer Roark,’ riep ze, ontdaan op zijn kleren wijzend, ‘u gaat toch niet zó?’

‘Waarom niet?’

‘Maar het is toch uw decaan?’

‘Niet meer, mevrouw Keating!’

Ze bedacht ontsteld dat hij het gezegd had alsof hij er in zijn hart blij om was.

Het Technologisch Instituut van Stanton lag op een heuvel en rees met zijn gekanteelde muren op als een kroon, boven de stad, die beneden lag uitgestrekt. Het zag eruit als een middeleeuws kasteel met een gotische kathedraal vastgegroeid aan zijn buik. Het kasteel beantwoordde uitstekend aan zijn doel. Het had zware stenen muren, een paar spleten, breed genoeg voor schildwachten, wallen waarachter de verdedigende boogschutters zich konden verbergen en hoektorens van waaruit kokende olie op de aanvaller kon worden gegoten – mocht een dergelijke noodtoestand zich voordoen aan een kennisinstituut. De kathedraal rees er als kantwerk bovenuit; een fragiele verdediging tegen twee grote vijanden: licht en lucht.

Het kantoor van de decaan zag eruit als een kapel: een poel van dromerig schemerlicht, gevoed door een hoog gebrandschilderd raam. Het schemerlicht vloei­de naar binnen door de gewaden van stijve heiligen, met armen die vanaf de ellebogen vreemd verwrongen uitstonden. Een rode en een paarse lichtvlek rustten op twee authentieke waterspuwers, die gehurkt zaten in de hoeken van een open haard die nog nooit was gebruikt. Een groene vlek kleurde het midden van een afbeelding van het Parthenon, die boven de open haard hing.

Toen Roark het kantoor binnenging, tekende het silhouet van de decaan zich vaag af achter zijn schrijfbureau, dat de vorm had van een biechtstoel. Hij was een kleine, gezette man, wiens uitdijende gestalte in toom werd gehouden door een onverwoestbare waardigheid.

‘O ja, Roark,’ glimlachte hij. ‘Ga zitten.’

Roark ging zitten. De decaan vouwde zijn handen op zijn buik en wachtte op het pleidooi dat komen zou. Maar er kwam geen pleidooi. De decaan schraapte zijn keel.

‘Het is overbodig dat ik mijn spijt betuig over de ongelukkige gebeurtenissen van vanmorgen,’ begon hij, ‘omdat ik aanneem dat je altijd overtuigd bent geweest van mijn oprechte belangstelling in je welzijn.’

‘Volkomen overbodig,’ zei Roark.

De decaan keek hem een ogenblik onderzoekend aan, maar vervolgde: ‘Ik hoef je ook niet te zeggen dat ik niet tegen je heb gestemd. Ik heb me volkomen van stemming onthouden. Maar het zal je misschien genoeg doen te horen dat je een heel gedecideerd groepje verdedigers had tijdens de vergadering. Klein, maar heel gedecideerd. Je leraar bouwtechniek was een ware voorvechter voor jouw zaak, evenals trouwens je wiskunde­leraar. Helaas waren degenen die het hun plicht vonden tegen je te stemmen, ver in de meerderheid. Professor Peterkin, je leraar beeldende kunst, maakte er een principekwestie van. Hij dreigde zelfs met zijn ontslag als je niet werd weggestuurd. Je moet niet vergeten dat je professor Peterkin wel heel erg hebt geprovoceerd.’

‘Inderdaad,’ zei Roark.

‘Dat, zie je, was de moeilijkheid. Ik heb het nu over je houding ten opzichte van bouwkundige ontwerpen. Je hebt er nooit de benodigde aandacht aan besteed, en toch blonk je steeds uit in alle bouwkundige wetenschappen. Natuurlijk zal niemand ontkennen dat bouwtechniek voor een toekomstig architect belangrijk is, maar waarom zou je in uitersten vervallen? Waarom zou je datgene verwaarlozen wat men de artistieke en culturele kant van je beroep zou kunnen noemen, en je uitsluitend concentreren op al die droge technische en wiskundige onderwerpen? Tenslotte wilde je architect worden en geen ingenieur.’

‘Is dit gesprek niet overbodig?’ vroeg Roark. ‘Het is verleden tijd. Het heeft geen zin over mijn voorkeur voor diverse vakken te discussiëren.’

‘Ik probeer je te helpen, Roark. Je moet eerlijk zijn. Je kunt niet zeggen dat je niet genoeg gewaarschuwd bent voordat dit gebeurde.’

‘Dat ben ik inderdaad.’

De decaan bewoog zich heen en weer in zijn stoel. Roarks aanwezigheid gaf hem een onbehaaglijk gevoel. Zijn ogen keken hem beleefd aan. Er is niets aan te merken op de manier waarop hij me aankijkt, dacht de decaan; het is in feite zelfs erg correct, uiterst aandachtig – alleen lijkt het net of ik er niet bij ben.

‘Wat heb je gedaan met de vraagstukken die je werden opgegeven – met de ontwerpen die je moest maken? Je voerde alles uit op die – ik kan het geen stijl noemen – op die ongelooflijke manier van je. Het druist in tegen alle principes die we je hebben geprobeerd bij te brengen, tegen alle voorbeelden en tradities van de kunst. Je mag dan denken dat je een zogenaamde modernist bent, maar zelfs dat is het nog niet eens. Het is, neem me niet kwalijk, je reinste gekkenwerk.’

‘Ik neem het u niet kwalijk.’

‘Toen je een ontwerp moest maken waarbij de keuze van de stijl aan jou werd overgelaten, lieten je leraren het passeren toen je een van die wilde vertoningen inleverde, omdat ze – om je de waarheid te zeggen – niet wisten wat ze ervan moesten denken. Maar toen je oefeningen moest maken in historische stijlen, een tudorkapel, of een Frans operagebouw – en je iets inleverde wat eruitzag als een stel op elkaar gestapelde dozen, zonder rijm of reden – noem je dat het volbrengen van een opgave, of was het openlijke insubordinatie?’

‘Het was insubordinatie,’ zei Roark.

‘We wilden je een kans geven – met het oog op je briljante prestaties in alle andere vakken. Maar toen je dít’ – de decaan sloeg met zijn vuist op een vel papier dat voor hem lag – ‘inleverde als een renaissancevilla, voor je laatste opgave van dit jaar... Echt, mijn jongen, toen was de maat vol!’

Op het vel papier stond een tekening – een huis, opgetrokken uit glas en beton. In de hoek stond een scherpe hoekige handtekening: Howard Roark.

‘Verwachtte je echt dat je zou slagen, na zoiets?’

‘Nee.’

‘Je hebt ons geen keus gelaten. Natuurlijk ben je op dit moment bitter gestemd jegens ons, maar...’

‘Ik voel niets van dien aard,’ zei Roark rustig. ‘Ik moet u mijn verontschuldigen aanbieden. Over het algemeen zorg ik dat iets dergelijks me niet overkomt. Ik heb deze keer een fout gemaakt. Ik had niet moeten wachten tot u me eruit gooide. Ik had allang weg moeten gaan.’

‘Nou, nou, nu moet je je niet laten ontmoedigen. Dit is niet de juiste houding, vooral niet in verband met wat ik je ga vertellen.’

De decaan glimlachte en boog zich vertrouwelijk voorover, genietend van de inleiding tot een goede daad.

‘Hier komt dan het werkelijke doel van ons gesprek. Ik wilde het je zo gauw mogelijk laten weten, en wilde je niet zo ontmoedigd laten gaan. Ik liep zelfs het risico dat ik de rector magnificus zou ontstemmen toen ik het hem voorstelde... Niet dat hij iets definitiefs toezegde, maar... Kijk, de zaken staan zo: nu je beseft hoe ernstig de situatie is, zou het misschien goed zijn om een jaar vrijaf te nemen, om uit te rusten en alles te overdenken – laten we zeggen, om als het ware volwassen te worden –, en dan is er daarna een kansje dat je hier terug kunt komen. Denk erom, ik kan je niets beloven – dit is volstrekt officieus. Het zou zelfs heel ongebruikelijk zijn, maar met het oog op de omstandigheden en je uitstekende prestaties is er een goede kans.’

Roark glimlachte. Het was noch een gelukkige, noch een dankbare glimlach. Het was een simpel, ongedwongen en een tikje geamuseerd lachje. ‘Ik geloof niet dat u me hebt begrepen,’ zei Roark. ‘Hoe komt u erbij dat ik terug zou willen komen?’

‘Wat zeg je?’

‘Ik kom niet meer terug. Ik kan hier niets meer leren.’

‘Ik begrijp je absoluut niet,’ zei de decaan stijfjes.

‘Heeft het enige zin het u uit te leggen? Het is voor u van geen enkel belang meer.’

‘Doe me een plezier en verklaar je nader.’

‘Zoals u wilt. Ik wil architect worden, en geen archeoloog. Ik zie het nut niet in van renaissancevilla's. Waarom zou ik ze leren tekenen als ik ze toch nooit bouw?’

‘Mijn beste jongen, de grootse renaissancestijl is verre van dood. Elke dag worden er nog huizen opgetrokken in die stijl.’

‘Ik weet het. En er zullen er nog veel meer gebouwd worden. Maar niet door mij.’

‘Kom, kom, kom, dit is kinderachtig.’

‘Ik kwam hier om te leren hoe ik moet bouwen. Wanneer me een ontwerp werd opgedragen, was het voor mij alleen van belang dat ik dit leerde op te lossen zoals ik het in de toekomst in de praktijk zou willen oplossen. Ik maakte ze zoals ik ze zal bouwen. Ik heb alles geleerd wat er hier voor mij te leren valt – op het gebied van de constructie, waaraan u niet veel waarde hecht. Het zou me geen goed doen nog een jaar Italiaanse prentbriefkaarten te tekenen.’

Een uur geleden had de decaan gewild dat dit onderhoud zo kalm mogelijk zou verlopen. Nu wilde hij dat Roark maar enige emotie toonde; het leek onnatuurlijk dat hij onder deze omstandigheden zo kalm en volkomen meester van zichzelf was.

‘Wil je me soms vertellen dat je er serieus over denkt op die manier te gaan bouwen wanneer je architect bent, als je dat tenminste ooit wordt?’

‘Ja.’

‘Maar beste kerel, wie zal je dat laten doen?’

‘Daar gaat het niet om. Het kardinale punt is: wie zal me tegenhouden?’

‘Kijk, dit is een ernstige zaak. Het spijt me dat ik niet al veel eerder een lang, ernstig gesprek met je gevoerd heb. Ik weet het, ik weet het, ik weet het, val me nu niet in de rede: je hebt een stuk of wat modernistische gebouwen gezien en die hebben je het hoofd op hol gebracht. Maar besef jij wel wat een voorbijgaande gril die zogenaamde modernistische beweging is? Je moet leren inzien – en dit wordt onderschreven door alle autoriteiten op dit gebied – dat al het fraaie in de architectuur al bereikt is. Elke stijl uit het verleden herbergt schatten in zich. We kunnen alleen kiezen uit de werken van de grote meesters. Hoe zouden wij ze ooit kunnen verbeteren? We kunnen alleen proberen om ze met respect na te streven.’

‘Waarom?’ vroeg Howard Roark.

Nee, dacht de rector, nee hij heeft niets anders gezegd; het is een volkomen onschuldig woord; hij dreigt niet.

‘Maar dat spreekt toch vanzelf?’ zei de rector.

‘Kijk,’ zei Roark rustig, en hij wees naar het raam. ‘Kunt u de campus en de stad zien liggen? Kunt u zich voorstellen hoeveel mensen daar rondlopen en leven? Nou, het interesseert me geen donder wat zij denken van architectuur – of van wat dan ook. Waarom zou het me dan interesseren wat hun grootvaders ervan dachten?’

‘Dat is onze heilige traditie.’

‘Waarom?’

‘In hemelsnaam, waarom doe je zo naïef?’

‘Omdat ik het niet begrijp. Waarom wilt u dat ik dit als grootse architectuur beschouw?’ Roark wees op de afbeelding van het Parthenon.

‘Dat,’ zei de rector, ‘is het Parthenon.’

‘En wat dan nog?’

‘Ik heb geen tijd om domme vragen te beantwoorden.’

‘Uitstekend.’ Roark stond op, pakte een lange liniaal van de lesse-naar en liep naar de afbeelding toe. ‘Zal ik u dan eens vertellen wat er niet aan deugt?’

‘Het is het Parthenon!’ herhaalde de rector.

‘Ja, godverdomme, het Parthenon!’ De liniaal sloeg tegen het glas waarachter de afbeelding hing.

‘Kijk,’ zei Roark, ‘die beroemde cannellures op de beroemde pilaren – waar dienen die voor? Om de voegen in het hout te verbergen – toen de pilaren nog van hout gemaakt werden. Alleen deze zijn dat niet, ze zijn van marmer. En de trigliefen, waar zijn die van gemaakt? Van hóút. Houten balken, zoals ze gelegd moesten worden toen de mensen houten hutten begonnen te bouwen. Die Grieken van u gebruikten marmer en ze kopieerden hun oorspronkelijke houten gebouwen, omdat anderen voor hen het ook zo hadden gedaan. Toen kwamen uw grote meesters van de renaissance en maakten kopieën in gips, van kopieën in marmer, van kopieën in hout. En wat doen wij nu? Wij maken kopieën in staal en beton, van kopieën in gips, van kopieën in marmer, van kopieën in hout. Waarom?’

De decaan keek hem nieuwsgierig aan. Er was iets verwarrends, niet in de woorden zelf, maar in de manier waarop Roark ze zei.

‘Wetten?’ zei Roark. ‘Hier zijn mijn wetten: wat met het ene materiaal gedaan kan worden, mag nooit gedaan worden met het andere. Geen twee materialen zijn hetzelfde. Geen twee terreinen op aarde zijn gelijk. Geen twee gebouwen hebben precies dezelfde bestemming. De bestemming, het terrein en het materiaal bepalen de vorm. Niets kan echt mooi of logisch geconstrueerd zijn wanneer het niet uitgaat van een centraal idee, en het idee bepaalt de vorm. Een gebouw leeft, als een mens. Het heeft zijn eigen integriteit, zijn eigen waarheid, zijn eigen thema om te volgen en zijn eigen en enige doel om aan te beantwoorden. Een mens leent geen gedeelten van zijn lichaam. Een gebouw leent geen gedeelten van zijn ziel. Die ziel wordt hem door zijn maker gegeven, en elke muur, elk raam en elke trap is er om daar uitdrukking aan te geven.’

‘Maar alle goede uitdrukkingsmogelijkheden zijn al lang geleden gevonden.’

‘Uitdrukkingsmogelijkheden – van wat? Het Parthenon diende niet hetzelfde doel als zijn houten voorganger. Een terminal op een vlieg-

veld dient niet hetzelfde doel als het Parthenon. Elke vorm heeft zijn eigen betekenis. Ieder mens scheidt zijn eigen vorm en doel. Waarom is het zo belangrijk wat anderen hebben gedaan? Waarom wordt dat geheiligd, alleen omdat het niet van jezelf is? Waarom heeft iedereen gelijk – behalve jijzelf? Waarom neemt het aantal van die anderen de plaats in van de waarheid? Waarom is de waarheid misvormd tot een zuiver rekenkundig vraagstuk – en dan nog een waarin alleen sprake is van optellen? Waarom is alles verworden om zich aan te passen aan de rest? Er moet een reden voor zijn. Ik weet het niet. Ik heb het nooit geweten. Ik wou dat ik het begreep.’

‘In hemelsnaam,’ zei de decaan. ‘Ga zitten... Dat is beter... Zou je alsjeblieft die liniaal neer willen leggen? Dank je... Luister nu eens naar me. Niemand heeft ooit de betekenis van de moderne techniek voor de architectuur ontkend. We moeten alleen leren de schoonheid van het verleden aan te passen aan de behoeften van het heden. De stem van het verleden is de stem van het volk. Op het gebied van de architectuur is er nooit iets ontdekt door een enkele man. Het juiste creatieve proces verloopt langzaam, geleidelijk, anoniem en collectief, en iedere man die er een aandeel in heeft, moet samenwerken met de anderen en zich aanpassen aan de normen van de meerderheid.’

‘Maar ziet u,’ zei Roark rustig, ‘ik heb, laat ik zeggen, zestig jaar te leven. Het grootste gedeelte van die tijd zal besteed worden aan mijn werk. Ik heb het werk gekozen dat ik wil doen. Als ik er geen voldoening in vind, veroordeel ik mezelf alleen maar tot een marteling van zestig jaar. En ik kan alleen maar voldoening vinden in mijn werk als ik het doe zoals het mij het beste lijkt. Maar het beste is een kwestie van normen – en ik stel mijn eigen normen. Ik erf niets! Ik sta niet aan het einde, maar misschien wel aan het begin van een traditie.’

‘Hoe oud ben je?’ vroeg de decaan.

‘Tweëntwintig,’ zei Roark.

‘Vergeeflijk,’ zei de decaan; hij leek opgelucht. ‘Je ontgroeit het allemaal nog wel.’ Hij glimlachte. ‘De oude normen hebben duizenden jaren standgehouden en niemand heeft kans gezien ze te verbeteren. Wat zijn die modernisten van jou? Een voorbijgaande mode, een stel aanstellers die proberen de aandacht te trekken. Heb je de loop van hun carrière wel eens nagegaan? Kun je er één noemen die zich blijvend een plaats veroverd heeft? Kijk eens naar Henry Cameron. Een groot man, twintig jaar geleden een toonaangevend architect. En wat is hij nu? Hij mag van geluk spreken als hij – eens per jaar – een garage mag verbouwen. Een nietsnut en een dronkaard, die...’

‘Laten we Henry Cameron erbuiten houden.’

‘O, is hij soms een vriend van je?’